

ŞEFİK HÜSNÜ MÜ, ATATÜRK MÜ HAKLIYDI?

27 Nisan 2021

Yıldırım Koç

Bir devletin ve milletin başka bir devleti ve milleti ezmediği, yönetmediği ve sömürmediği; bir toplumsal sınıfın diğer bir toplumsal sınıfı ezmediği ve sömürmediği; bir insanın başka bir insana kulluk etmediği, onun tarafından ezilip sömürülmediği bir Türkiye ve dünya istiyoruz. Tarihimizde bu amaç için her şeyi göze almış birçok insan var. Hepsini saygıyla anıyoruz. Ancak onları saygıyla anmak, onların yaptıklarının tümünün doğru olduğunu düşünmek ve onaylamak anlamına gelmiyor, gelmemeli.

Bu konu gündeme geldiğinde ister istemez tartışmamız gereken bir soru, yaklaşık aynı dönemde yaşamış ve yukarıda belirttiğim amaç uğrunda mücadele etmiş ve ancak karşı karşıya düşmüş iki kişinin tarihsel olarak hangisinin doğru olduğu, haklı çıktığıdır. Şefik Hüsnü Deymer (Değmer) mi haklıydı, Mustafa Kemal Paşa mı?

Ben, Mustafa Kemal Paşa'nın haklı olduğunu düşünüyorum. Şefik Hüsnü Deymer'in, tüm yaşamını sınıfsız ve sömürsüz bir dünya uğrunda büyük fedakarlıklarla geçirmiş olmasını saygıyla karşılıyorum; ancak izlediği çizginin doğru olmadığı kanısındayım.

Şefik Hüsnü Deymer'e ilişkin en güvendiğim kaynak, TKP tarihi konusunda kanımca en yetkin kişi olan Erden Akbulut'un hazırladığı **Dr.Şefik Hüsnü Deymer, Yaşam Öyküsü, Vazife Yazıları** (Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2010) kitabıdır.

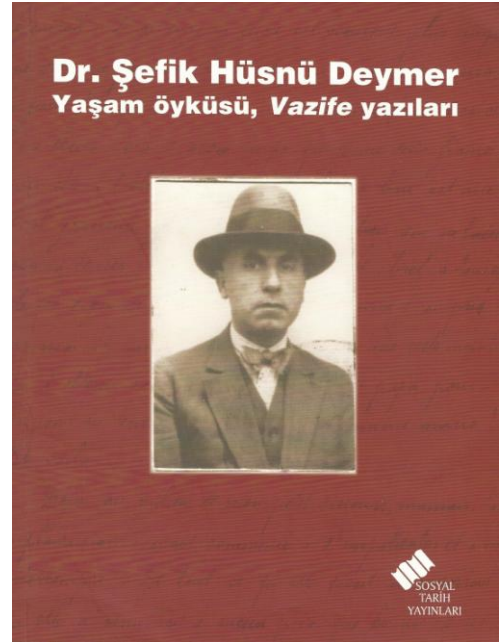
Şefik Hüsnü Deymer 1887 yılında Selanik'te doğdu. 1912 yılında Paris Tıp Fakültesi'nden pekiyi derece ile mezun oldu. 1912 yılında Türkiye'ye döndü ve askere alındı. Balkan Savaşı sonrasında İstanbul Tıp Fakültesi'nde öğretim kadrosuna girecekken Dünya Savaşı başladı ve hekim olarak askere alındı. Savaş sırasında Çanakkale'de hekim subay olarak çalıştı. İsteseydi, hakim sınıflar safında yer alarak yaşamını sıkıntısız bir biçimde lüks içinde sürdürebilirdi. Öyle yapmadı. Ezilen ve sömürülenlerin safında yer aldı. İşkencelerden geçti. Yıllarını cezaevinde veya yurtdışında geçirdi. 7 Nisan 1959 tarihinde sürgünde bulunduğu Manisa'da hayatını sonlandırınca kadar on yılı aşkın bir süre cezaevlerinde kaldı ve 13,5 yıl yurtdışında

yaşayarak uluslararası komünist hareketin önemli organlarında çalıştı. Bir tek kızı vardı; o da devrimciydi, faşist Alman işgaline karşı 1944 yılında gerçekleştirilen Varşova ayaklanmasında savaşırken öldü. Şefik Hüsnü Deymer, tüm yaşamı boyunca, insanın insanı ezmediği ve sömürmediği bir Türkiye ve dünya mücadelesinde en ön saflarda yer aldı. Saygıyla anıyorum.

Mustafa Kemal Paşa ve Şefik Hüsnü Deymer aynı kuşağın insanları. İkisi de insanın insanı sömürmediği bir dünya ve Türkiye istiyor. Bugün geriye dönüp baktığımızda hangisi görüşleri ve izlediği çizgiyle haklı gözüküyor? Hangi konularda farklıydılar?

Önce bağımsızlık konusu var. Mustafa Kemal Paşa, her ne pahasına olursan olsun, bağımsızlıktan yana. Kafasındaki nihai amaç doğrultusunda olsa bile, bir başka devletin emri altına girmiyor. En sıkıntılı dönemlerinde bile ilişkilerini bağımsızlık ve eşitlik temelinde kuruyor ve sürdürüyor.

Şefik Hüsnü Deymer ise enternasyonalist. Ancak enternasyonalist çizgisi, özellikle Lenin'in siyasal yaşamdan uzaklaştığı dönemden itibaren, Sovyetler Birliği'nin çıkarlarını temel alan ve Sovyetler'e bağımlı bir çizgiye dönüşüyor. Bağımsız değil; Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne, politikaları bu Parti tarafından belirlenen Komünist Enternasyonal'e bağlı. Atacağı adımlar Sovyetler Birliği tarafından

belirleniyor. Ancak o zaman da, emperyalizme karşı mucizevi bir zafer kazanan Türkiye’de kitlelerden kopuyor.

Bu konuda Türkiye’de Mustafa Kemal Paşa’nın çizgisi haklı çıktı.

Mustafa Kemal Paşa son derece gerçekçi. Ayakları Türkiye toprağında. Ömrünü savaş meydanlarında geçirirken, insanımızı çok iyi tanımış. Oku en uzağa atmak için, yayı kırmadan en fazla nereye kadar gerebileceğini son derece iyi biliyor. Yayı geriyor, kırılmasına ramak kala oku bırakıyor. Kesinlikle hayalci değil. Örneğin, Lenin’in Rus Devrimi sonrasında beklenenleri gerçekleşmedi. Mao’nun da attığı bazı adımların yanlışlığını söyleyebiliyoruz. Mustafa Kemal Paşa ise, somut şartların somut tahlilini yaparak, sübjektivizm hatasına düşmeden, attığı her adımı son derece zekice programlayarak hareket etti.

Şefik Hüsnü Deymer’in halkımıza ilişkin değerlendirmelerinde ise, belki yaşamının büyük bölümünü hapiste ve sürgünde geçirmiş olmasından, belki Türkiye’deki mücadeleye Sovyetler Birliği’nin daha fazla katkıda bulunması beklentisiyle, sübjektivizm çoktur.

Bu konuda da Mustafa Kemal Paşa haklı çıktı.

Türkiye’nin emperyalist güçler tarafından işgal edildiği dönemde, Mustafa Kemal Paşa Anadolu’ya geçti ve gelişmekte olan direniş hareketlerini merkezi bir yönetim altında toplayarak, Kurtuluş Savaşı’nı zafere taşıdı. Ardından da Türkiye’nin milli demokratik devriminin en önemli aşamalarını gerçekleştirdi.

Şefik Hüsnü Deymer ise Kurtuluş Savaşı döneminde Anadolu’ya geçmedi; İstanbul’da işçi sınıfı içinde siyasi çalışma sürdürdü. Sonraki yıllarda bu tutumuna ilişkin özeleştiri yaptı. Şefik Hüsnü Deymer, Mihri Belli’nin Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu’ya niçin geçmediği sorusuna yanıt verirken Mustafa Kemal Paşa ile ilişkisini de ele alıyordu. Mihri Belli şöyle yazıyor:

“Şefik Hüsnü’nün Anadolu’ya geçip devrimci eylemini orada yürütmesi, en doğru davranış değil miydi? (..) Bu satırların yazarı bu soruyu Şefik Hüsnü’ye sormuştur. Cevabı özet olarak şu oldu: ‘Proletaryanın yoğun olarak bulunduğu tek merkez İstanbul’du. Biz, nerede proletarya, orada biz, diye düşündük. Önümüzde Sovyet devrimi örneği vardı. Rusya’da devrim şehirlerde başlamıştı, köylere sonra yayılmıştı. Ve Rus Devriminde tek temel güç işçi sınıfıydı. Bu düşüncelerle İstanbul’da kaldık. Biz, o zamanlar, böyle düşünüyorduk. Ama ben kendi hesabıma şimdi başta türlü düşünüyorum. Ankara’ya gitmemiz doğru bir davranış olacaktı. Mustafa Kemal ile, hiç değilse ilk yıllarda, daha geniş bir güçbirliği sağlanabilirdi. Üstelik kendisiyle hemşehriydik. Birçok müşterek dostlarımız vardı. Bizde bu gibi kişisel bağlar, kısa vadede de olsa, etkili olabilir.’ “(Adem Kalfa (Mihri Belli), **Türk Solu, Dünü Bugünü**, Författares Bokmaskin, Stokholm, 1986, s.89)

Şefik Hüsnü Deymer’in Kurtuluş Savaşı sonrasında yıllarda da Mustafa Kemal Paşa’nın önderliğinde sürdürülen milli demokratik devrim hareketine ilişkin olumsuz ve dönem dönem suçlayıcı tavrı da Türkiye’deki mücadele konusunda yanlış değerlendirmelerinin sonucuydu. Mustafa Kemal Paşa, Türkiye’ye özgü bir sosyalizm peşindeydi. Daha önceki yazılarımda da belirttiğim gibi, “önce sosyalist olmalı” diyordu. Türkiye’nin o günkü koşullarında bu doğrultuda yapılabilecek olanın azamisini yaptı. Ancak bir türlü Şefik Hüsnü Deymer’e “yaranamadı”.

Kanımcı, haklı olan, büyük bir özveriyle kendini sınıfsız ve sömürsüz bir dünya mücadelesine adanmış olan Şefik Hüsnü Deymer değil, Türkiye’yi çok iyi tanıyan ve Türkiye’ye özgü ve bağımsızlık temelinde bir sosyalizme doğru ilerlemeyi düşünen gerçekçi dahi Mustafa Kemal Paşa idi.

Her ikisini de saygıyla anıyorum.